

# מאימתי פרק ראשון תענית

## עין משפט נר מצוה

נבא א מיי פ"ה מהלכות  
תעניות הלכה י סג  
עשין מ"ד ג טושיע י"ח  
ס' תקד ס"ף 1  
ב ב מיי פ"ה מהלכות  
אכל הלכה ד סג עשין  
שס טושיע י"ד ס' שפא  
ס"ף 2  
בא ג מיי פ"ה מהלכות  
תענית הלכה ד טור  
ו"ש ע"ה ס' מקשה  
ס"ף 3  
בב ד מיי פ"ה מהלכות  
שבת עשור הלכה ד  
טושיע שס ס' תקד  
ס"ף 4  
ה ו"ש ע"ה י"ד סימן רל  
ס"ף ע"ג  
בג ו ז מיי פ"ה  
מהלכות תענית הלכה ד  
טור ש"ס ס' סימן קס"ה  
ס"ף 5  
בד ז מיי פ"ה מהלכות  
אכל הלכה ד סג עשין  
ז טושיע י"ד ס' שפא  
ס"ף 6  
ה ו"ש ע"ה י"ד סימן שפא  
ס"ף 7  
בב ח מיי פ"ה מהלכה  
יג טושיע י"ד ס' שפא  
ס"ף 8  
בז ט מיי פ"ה מהלכות  
שבת עשור הלכה ד  
טושיע שס ס' תקד  
ס"ף 9  
בב ט מיי פ"ה מהלכות  
אכל הלכה ד סג עשין  
ז טושיע י"ד ס' שפא  
ס"ף 10

## תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּיךָ יָאָסֹפֶה כָּל הַיּוֹם  
דְּבַרְבְּרֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל  
מַעַל הַתּוֹקֵה וְאֵינִי יָשׁוּב  
מִשְׁמוֹשׁ עַד לַמַּלְאָכִים  
הַיְקָרִים עוֹרָא ט ה  
2. וּבְמִנְחָתָהּ יִעָרֵב קָמְתִי  
מִתְעַנְיֵתִי וּבְקִרְעֵי בִגְדֵי  
וּמְעִילֵי וְאֶבְרָחָה עַד  
בְּרַבִּי וְאֶפְרָשָׁה כִּפֵּי אֵלֶיךָ  
אֶלְהִי: עוֹרָא ט ה

## מוסף רש"י

בין בחשעה באב בין  
ביוה"כ. וְאֵתִיפֵּס שְׁאֲסוּרֵי  
נִמְלִיטָה (ביצה יו"ט).  
כשארמור  
במלאכה. גבי עבדו אלו  
ולא נעטו (מ"ק טו).  
וכשארמור אסור בנעילה  
אסור כ"ו  
ברחיצה. נעמית לצור  
(טו).

## רבינו חננאל

[1] תפלת התענית בשחרית  
לא יכלין למימר. דכתיב  
ואלי יאספו כל חרדי בדבריו  
אלקי ישראל על מעל  
הגולה ואני יושב משומם  
עד למלכות הערב. ובמנחת  
הערב קמתי מתענית  
ובקרעי בגדי ומעילי  
ואברעה על ברבי ואפרשה  
כפי אל ה' אלקי, ש"מ  
תפלת התענית באחרית  
היום הוא ברביעית  
האחרון. אמר רב חסדא כל  
שהוא משום אבל כגון  
שחנה באב ואבל אסור  
ברחיצה בין בחמין סוכרין  
בין

**איפוך אנא.** פי' דנימא פלגא קמייתא דיומא מללו וצעו רחמי  
ואידך פלגא מעייני צמילי דמתא ומשני לא ס"ד:  
**אמר רב חסדא ב"ר שהוא משום אבל כגון תשעה באב** (א) **אסור**  
**אפילו בצונן ואבל אסור בין בחמין בין בצונן וכו'.** ירושלמי  
יוסף צביה דרבי יהושע זן לוי  
בתשעה בצז צמילי רמחין ידיו  
ומקנח צמפה ומעצירה על גבי עיניו  
רבי יונה תרי סמרטוטי ויהיזי מותי  
כרעיה פי' היה מניח סמרטוט תחת  
הכר כדי ללחשו ומעצירו על גבי  
עיניו: **וב"ר שהוא משום תענוג**  
**וכו'.** ועכשיו שאין תענית לצור  
בצבל אלא תשעה בצז מותרין אפילו  
בחמין אפילו י"ז בתמוז וזו גליה  
כך פסק רבצביה ור' יוחנן אצוי אסר

**לרחוץ צמחין:**  
**ונועלין המרחצאות.** פי' שהן  
חמין: **אמן סוכרין**  
נהרות כו'. כלומר אי הוה אסור  
צונן מי איכא לנימני סוכרים הנהרות  
פשיטא דלא מצי למסכר כלומר כמו  
כן לא תדוק מהא דקמני ונועלין  
המרחצאות: **טבריה בחמין מי**  
**איכא.** הא שאזינים ניהו מדלג קאמר  
משכח לה טעילה (בחמין) דקשיטה  
בחמין כגון שהחמו והומשו לצריכה  
אלא שאמר צמתי טעריא יש להויית  
דכולו שאז אפילו ע"י המשכה לא  
מהניא טעילה והא דלמר (ב) דהמשכה  
כולה קשיטה ר"ל לענין שאינה פוסלת  
את המקוה כשאר מים שאזינים אצל  
טעילה ודאי זינו עולה צס:

**ובן אתה מוצא במגודה ואבל מאי**  
**לאו אבדחה.** פי' (א) הא  
דקאמרינן וצונן מותר דאצל נמי  
מותר צונן וקשיא לרז חסדא דלמר  
**לאו אבדחה.** פי' (א) הא  
דקאמרינן וצונן מותר דאצל נמי  
מותר צונן וקשיא לרז חסדא דלמר  
אצל אסור בין בחמין בין צונן ומשני  
שאמר כלומר שאמר דנין (ב) אנעילה  
וקשיא אצל לא קאי אהא דצונן:  
**הכביד שעריו מיקל בתער.**  
פי' דרך חמיה אצל  
לא דרכו דרך גילוח מקדמין  
מיקל ולא קאמר מגלת:

אבל אסור להושיט אצבעו בחמין אלא לאו  
בצונן לא לעולם בחמין ודקא קשיא לך וכן אתה מוצא במגודה ובאבל אשאר  
קאי תא שמע דאמר ר' אבא הכהן משום ר' יוסי הכהן מעשה ומתו בניו של  
ר' יוסי בן רבי חנינא ורחץ בצונן כל שבעה התם כשתכפוהו אבליו הוה דתניא  
ב תכפוהו אבליו זה אחר זה הכביד שעריו מיקל בתער ומכבסם כסותו במים  
אמר רב חסדא ב בתער אבל לא במספרים במים ולא בנתר ולא בחול אמר  
רבא אבל מותר לרחוץ בצונן כל שבעה מידי דהוה אבשרא וחמרא מיתבי

לא אצל צונן שרו: כדי ראי הוה צית אלהיו כו': ואם איסא. כדמוקמת לה דצונן שרי מאי קא מהדר ליה רבי חנינא לנתא קמא  
מאיכוד טעילה נהי ללא טעלי בחמין משום כבוד צית אלהיו הא מנו טעלי צונן אלא לאו צונן נמי אסורי והיינו דלמר לאכד: **אמר רב**  
**פפא.** לעולם צמתי טעריא והיינו דקאמרי' חייבי טעילות אין כולי עלמא לא וצונן כ"ע שרי ומאי לאכד דקאמרי' ר' חנינא כגון חמרא דלא  
שכיח זון: **כשאמרו אסור** (ד) **[צמלאכה].** גבי תענית צבור לא אמרו אלא ציוס אצל צילנה מותר. מהכא (ה) משמע דצילני תשעה צז מותר  
במלאכה ואין ציטול אלא ציוס אצל אין מפרסקמין לדבר: ילא לנדך. חוץ לענין: וכן אהא מוצא צמנודה וכו': **אבל גרסינן צמאי**  
**אילימא חמין שרי והאמר רב שס אצל אסור לעולם אצבעו בחמין אלא לאו אכזא כו'.** הא דקמני וכן אהא מוצא צמנודה  
ואצל אצל הני קאי ואפילו ארמייה על זממ מניה דצמנויה צבור אסור לרחוץ כל גופו ואפילו צונן ומיזימא לפרסר רב פפא: **לא אשאר**  
**קאי.** אנעילה (ו) וסיכה ועלום הך רמייה צמנין היא אצל צונן שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דלמרת צמנודה ואצל לאו ארמייה קיימי  
דקמני שמתו ציוו שניהם ולפיכך התירו לו כדאשכחן גבי שיער: **מיקל צמער.** דשקיל פורתא מינייהו: **וצמער.** דרך שיערו: **נסר.**  
קרקע הוא או אבן כעין שקורין קרי"א צלע"ז: **צמער וחול.** דרך נכנס שיתלצן: **מידי דהוה אצטרא וחמרא.** דצמנוג הן לזון:

בצונן. אבל כל שהוא משום תענוג כגון תענית צבור בחמין אסור ובצונן מותר. ודייק ר' אריד ממתני'. מאחר דקמני אסורין  
ברחיצה למה לי ליתנא טוב ונועלין את המרחצאות, אלא רחיצה דאסרנא רחיצה מברחץ בחמין הוא דאסור אבל בצונן  
שרי. ותמנין לטעויה לרב חסדא דתניא כל חייבי טעילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום חמין. ואמר  
[בחמין] ליכא לאוקמוש דשאובין ניהו. אלא בצונן, ואי אמרינן לכולי עלמא רחיצה כ"ט באב בצונן שרי, אצטריקן לאשמועינן  
טבילה בצונן שהיא מצוה בומנה דשרי, אלא ש"מ רחיצה אפי' בצונן אסור, ובטבילה דמצוה שרי, ולכולי עלמא אסור.  
וארמי', לעולם בצונן לכולי עלמא שרי, והא ברייתא בחמין היא, ואם האמר מים שאובין הן, כגון חמי טעריא אסור חמין  
ניהו. ואקשינן, אי הכי ספא דקמני ר' חנינא [סגן] הכהנים אומר (מים חמין) כדי הוא בית אלקינו (לעבור) [לאכל] עליו  
טבילה אחת בשנה, לטבול בצונן דשרי וליכא עבירה. ודחי באחרא דליכא צונן, ורחיצה בחמין אסור משום כבוד בית אלקינו  
שחרב, כדי הוא בית אלקינו לאבד מצות טבילה (אחת) בזמנה פעם אחת. ת"ש כשארמור בנעילת אסור ברחיצה לא אמרו  
[אלא] כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר. וכשאמרו אסור במלאכה לא אמרו אלא ביום אבל בלילה מותר. וכשאמרו אסור  
בנעילה הסנדל לא אמרו אלא בעיר אבל בדרך מותר, הא כיצד יצא לדרך נועל, הגיע לעיר החלי הסנדל מרגלו ומחל יתק.  
וכן אתה אומר במגודה ובאבל. ורחיצתו לא, כי קא קמני וכן אבל בנעילה סנדל ואמלאכה אסור רחיצה לא, ולעולם בחמין.

בצונן. אבל כל שהוא משום תענוג כגון תענית צבור בחמין אסור ובצונן מותר. ודייק ר' אריד ממתני'. מאחר דקמני אסורין  
ברחיצה למה לי ליתנא טוב ונועלין את המרחצאות, אלא רחיצה דאסרנא רחיצה מברחץ בחמין הוא דאסור אבל בצונן  
שרי. ותמנין לטעויה לרב חסדא דתניא כל חייבי טעילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום חמין. ואמר  
[בחמין] ליכא לאוקמוש דשאובין ניהו. אלא בצונן, ואי אמרינן לכולי עלמא רחיצה כ"ט באב בצונן שרי, אצטריקן לאשמועינן  
טבילה בצונן שהיא מצוה בומנה דשרי, אלא ש"מ רחיצה אפי' בצונן אסור, ובטבילה דמצוה שרי, ולכולי עלמא אסור.  
וארמי', לעולם בצונן לכולי עלמא שרי, והא ברייתא בחמין היא, ואם האמר מים שאובין הן, כגון חמי טעריא אסור חמין  
ניהו. ואקשינן, אי הכי ספא דקמני ר' חנינא [סגן] הכהנים אומר (מים חמין) כדי הוא בית אלקינו (לעבור) [לאכל] עליו  
טבילה אחת בשנה, לטבול בצונן דשרי וליכא עבירה. ודחי באחרא דליכא צונן, ורחיצה בחמין אסור משום כבוד בית אלקינו  
שחרב, כדי הוא בית אלקינו לאבד מצות טבילה (אחת) בזמנה פעם אחת. ת"ש כשארמור בנעילת אסור ברחיצה לא אמרו  
[אלא] כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר. וכשאמרו אסור במלאכה לא אמרו אלא ביום אבל בלילה מותר. וכשאמרו אסור  
בנעילה הסנדל לא אמרו אלא בעיר אבל בדרך מותר, הא כיצד יצא לדרך נועל, הגיע לעיר החלי הסנדל מרגלו ומחל יתק.  
וכן אתה אומר במגודה ובאבל. ורחיצתו לא, כי קא קמני וכן אבל בנעילה סנדל ואמלאכה אסור רחיצה לא, ולעולם בחמין.

**איפוך אנא.** דפלגא דיומא קמא הוה קרו ומפטרני וצעו רחמי וצולדך  
פלגא מעייני: **על מעל הגולה.** ואני יושב משומם עד מנחת הערב  
וזמנת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על  
צרכי ואפרשה כפי אל ה' אלהי: **וצמנוח הערב קמתי.** אלמא

**צולדך** פלגא צעו רחמי עד פניא  
מכלל דפלגא קמא מעייני צמילי  
דמתא: **צמנוחיה** זון חלליה כתיב  
צמנא ואלו יאספו. לי היו מתאספין  
וצאין טובים שצנן להגיד לפני על  
מעל וחטא הגולה להפריסם: משום  
אשמורד"ן צלע"ז. על מעל שמתודין  
עד מנחת הערב מנחות ואילך שהכל  
נוטה כדאמרינן צמנ' יומא (דף כח):  
לזותיה דלזכרה מני משחרי כותלי:  
**קמתי מתענית.** לא שמתענה עד  
המנחה ואח"כ אוכל ללא כלומר מנענע  
נפשיה. ובקרעי ואס שאני קורע בגדי  
ומעילי הייתי מתפלל כדי שאתרצה: **כל**  
**שהוא משום אבל.** כל תענית שאסרו  
תמניס רחמייה משום אבל כגון ט'  
צז שהוא משום אצילות חורבן וכל  
שכן אצל ממש שמתו לפניו דלית ליה  
צערא טובא אסור בין בחמין וכו':

**משום תענוג.** שצמנוטעין ואוסרין  
עזמן צמנוג: ה"ג **אמר רב אריד**  
**אצין אף אגן נמי טנינא ונועלין אה**  
**המרחצאות וא"ל אצוי ואי צונן אסור**  
**סוכרין אה הנהרות מיצעי ליה נמיטני.**  
תמניה. אף אגן נמי טנינא צמנוטע'  
דקמני גבי תענית צבורי' ונועלין את  
המרחצאות היינו חמין אצל זונן מותר  
א"ל אצוי כלומר ואי הוה סצירה ליה  
לתנא דצין דצונן אסור הייז הוה צעי  
למיטני סוכרין את הנהרות הייז מני  
קא קשיא ליה צמנוטעין דקאמר שמע  
מינה דלא אסר אלא חמין מכדי  
קמני מתני' אסורין צמנוטעין וסמס  
רמייה צין חמין צין זונן למה לי תו  
למהדר ומיתנא ונועלין אלא למימרא  
דדוקא חמין וכו': **ימא פשיע ליה.**  
לרז חסדא דלמר כל שהוא משום  
אצל אסור אפילו צונן: **כל חייבי**  
**טעילות.** נדה ויולדת טובלים כדרכן:  
**טעילה בחמין מי איכא.** חמי האור  
הא שאזינן ניהו: **אלא לאו צונן.**  
ומייבי טעילות אין משום דטבילה  
צומנה מצוה שמתנה לטהר עלמנו:  
ה"ג **כולי עלמא לא.** (א) בחמין ולא  
צונן: **לא נלכיה אלא נחמי טעריא.**  
והלכך חייבי טעילות אין כולי עלמא

לא אצל צונן שרו: כדי ראי הוה צית אלהיו כו': ואם איסא. כדמוקמת לה דצונן שרי מאי קא מהדר ליה רבי חנינא לנתא קמא  
מאיכוד טעילה נהי ללא טעלי בחמין משום כבוד צית אלהיו הא מנו טעלי צונן אלא לאו צונן נמי אסורי והיינו דלמר לאכד: **אמר רב**  
**פפא.** לעולם צמתי טעריא והיינו דקאמרי' חייבי טעילות אין כולי עלמא לא וצונן כ"ע שרי ומאי לאכד דקאמרי' ר' חנינא כגון חמרא דלא  
שכיח זון: **כשאמרו אסור** (ד) **[צמלאכה].** גבי תענית צבור לא אמרו אלא ציוס אצל צילנה מותר. מהכא (ה) משמע דצילני תשעה צז מותר  
במלאכה ואין ציטול אלא ציוס אצל אין מפרסקמין לדבר: ילא לנדך. חוץ לענין: וכן אהא מוצא צמנודה וכו': **אבל גרסינן צמאי**  
**אילימא חמין שרי והאמר רב שס אצל אסור לעולם אצבעו בחמין אלא לאו אכזא כו'.** הא דקמני וכן אהא מוצא צמנודה  
ואצל אצל הני קאי ואפילו ארמייה על זממ מניה דצמנויה צבור אסור לרחוץ כל גופו ואפילו צונן ומיזימא לפרסר רב פפא: **לא אשאר**  
**קאי.** אנעילה (ו) וסיכה ועלום הך רמייה צמנין היא אצל צונן שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דלמרת צמנודה ואצל לאו ארמייה קיימי  
דקמני שמתו ציוו שניהם ולפיכך התירו לו כדאשכחן גבי שיער: **מיקל צמער.** דשקיל פורתא מינייהו: **וצמער.** דרך שיערו: **נסר.**  
קרקע הוא או אבן כעין שקורין קרי"א צלע"ז: **צמער וחול.** דרך נכנס שיתלצן: **מידי דהוה אצטרא וחמרא.** דצמנוג הן לזון:

לא אצל צונן שרו: כדי ראי הוה צית אלהיו כו': ואם איסא. כדמוקמת לה דצונן שרי מאי קא מהדר ליה רבי חנינא לנתא קמא  
מאיכוד טעילה נהי ללא טעלי בחמין משום כבוד צית אלהיו הא מנו טעלי צונן אלא לאו צונן נמי אסורי והיינו דלמר לאכד: **אמר רב**  
**פפא.** לעולם צמתי טעריא והיינו דקאמרי' חייבי טעילות אין כולי עלמא לא וצונן כ"ע שרי ומאי לאכד דקאמרי' ר' חנינא כגון חמרא דלא  
שכיח זון: **כשאמרו אסור** (ד) **[צמלאכה].** גבי תענית צבור לא אמרו אלא ציוס אצל צילנה מותר. מהכא (ה) משמע דצילני תשעה צז מותר  
במלאכה ואין ציטול אלא ציוס אצל אין מפרסקמין לדבר: ילא לנדך. חוץ לענין: וכן אהא מוצא צמנודה וכו': **אבל גרסינן צמאי**  
**אילימא חמין שרי והאמר רב שס אצל אסור לעולם אצבעו בחמין אלא לאו אכזא כו'.** הא דקמני וכן אהא מוצא צמנודה  
ואצל אצל הני קאי ואפילו ארמייה על זממ מניה דצמנויה צבור אסור לרחוץ כל גופו ואפילו צונן ומיזימא לפרסר רב פפא: **לא אשאר**  
**קאי.** אנעילה (ו) וסיכה ועלום הך רמייה צמנין היא אצל צונן שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דלמרת צמנודה ואצל לאו ארמייה קיימי  
דקמני שמתו ציוו שניהם ולפיכך התירו לו כדאשכחן גבי שיער: **מיקל צמער.** דשקיל פורתא מינייהו: **וצמער.** דרך שיערו: **נסר.**  
קרקע הוא או אבן כעין שקורין קרי"א צלע"ז: **צמער וחול.** דרך נכנס שיתלצן: **מידי דהוה אצטרא וחמרא.** דצמנוג הן לזון:

לא אצל צונן שרו: כדי ראי הוה צית אלהיו כו': ואם איסא. כדמוקמת לה דצונן שרי מאי קא מהדר ליה רבי חנינא לנתא קמא  
מאיכוד טעילה נהי ללא טעלי בחמין משום כבוד צית אלהיו הא מנו טעלי צונן אלא לאו צונן נמי אסורי והיינו דלמר לאכד: **אמר רב**  
**פפא.** לעולם צמתי טעריא והיינו דקאמרי' חייבי טעילות אין כולי עלמא לא וצונן כ"ע שרי ומאי לאכד דקאמרי' ר' חנינא כגון חמרא דלא  
שכיח זון: **כשאמרו אסור** (ד) **[צמלאכה].** גבי תענית צבור לא אמרו אלא ציוס אצל צילנה מותר. מהכא (ה) משמע דצילני תשעה צז מותר  
במלאכה ואין ציטול אלא ציוס אצל אין מפרסקמין לדבר: ילא לנדך. חוץ לענין: וכן אהא מוצא צמנודה וכו': **אבל גרסינן צמאי**  
**אילימא חמין שרי והאמר רב שס אצל אסור לעולם אצבעו בחמין אלא לאו אכזא כו'.** הא דקמני וכן אהא מוצא צמנודה  
ואצל אצל הני קאי ואפילו ארמייה על זממ מניה דצמנויה צבור אסור לרחוץ כל גופו ואפילו צונן ומיזימא לפרסר רב פפא: **לא אשאר**  
**קאי.** אנעילה (ו) וסיכה ועלום הך רמייה צמנין היא אצל צונן שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דלמרת צמנודה ואצל לאו ארמייה קיימי  
דקמני שמתו ציוו שניהם ולפיכך התירו לו כדאשכחן גבי שיער: **מיקל צמער.** דשקיל פורתא מינייהו: **וצמער.** דרך שיערו: **נסר.**  
קרקע הוא או אבן כעין שקורין קרי"א צלע"ז: **צמער וחול.** דרך נכנס שיתלצן: **מידי דהוה אצטרא וחמרא.** דצמנוג הן לזון:

לא אצל צונן שרו: כדי ראי הוה צית אלהיו כו': ואם איסא. כדמוקמת לה דצונן שרי מאי קא מהדר ליה רבי חנינא לנתא קמא  
מאיכוד טעילה נהי ללא טעלי בחמין משום כבוד צית אלהיו הא מנו טעלי צונן אלא לאו צונן נמי אסורי והיינו דלמר לאכד: **אמר רב**  
**פפא.** לעולם צמתי טעריא והיינו דקאמרי' חייבי טעילות אין כולי עלמא לא וצונן כ"ע שרי ומאי לאכד דקאמרי' ר' חנינא כגון חמרא דלא  
שכיח זון: **כשאמרו אסור** (ד) **[צמלאכה].** גבי תענית צבור לא אמרו אלא ציוס אצל צילנה מותר. מהכא (ה) משמע דצילני תשעה צז מותר  
במלאכה ואין ציטול אלא ציוס אצל אין מפרסקמין לדבר: ילא לנדך. חוץ לענין: וכן אהא מוצא צמנודה וכו': **אבל גרסינן צמאי**  
**אילימא חמין שרי והאמר רב שס אצל אסור לעולם אצבעו בחמין אלא לאו אכזא כו'.** הא דקמני וכן אהא מוצא צמנודה  
ואצל אצל הני קאי ואפילו ארמייה על זממ מניה דצמנויה צבור אסור לרחוץ כל גופו ואפילו צונן ומיזימא לפרסר רב פפא: **לא אשאר**  
**קאי.** אנעילה (ו) וסיכה ועלום הך רמייה צמנין היא אצל צונן שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דלמרת צמנודה ואצל לאו ארמייה קיימי  
דקמני שמתו ציוו שניהם ולפיכך התירו לו כדאשכחן גבי שיער: **מיקל צמער.** דשקיל פורתא מינייהו: **וצמער.** דרך שיערו: **נסר.**  
קרקע הוא או אבן כעין שקורין קרי"א צלע"ז: **צמער וחול.** דרך נכנס שיתלצן: **מידי דהוה אצטרא וחמרא.** דצמנוג הן לזון:

(א) שבת ק"ה. צילה יח: יומא  
פ"ה. (ב) [רבות כ"ב].  
(ג) מ"ק טו"ד. (ד) [מנ"ס].  
(ה) [מ"ק שס פסקיה  
דנ: 1]. (ו) מ"ק 1: 1. (ז) [ועל  
זי: 1]. (ח) [נמי רש"י פסקיה  
דנ: ד"ה בין השמטות וכו'  
והמניא ס' תקד ס"ף כג  
הנחו צ"ע]. (ט) [פ"ק  
דמורה דף זי: וע"ש צמנ'  
ד"ה א"ן].

## הגהות הב"ח

(א) גמ' ב' שהוא משום אבל  
כגון תשעה צז. ג"כ פי'  
דכרין אית פלגין בין  
שהוא משום אבל ובין שהוא  
משום תענוג אצל ציוס  
שהוא דלוריימא אפי' ש'  
שהוא משום טענוג אסור  
בין בחמין בין צונן:  
(ב) שם מצינו לזו אצילות  
ונמלי ליתנא בחמין כו'  
לכ"ל ומצינו עסקין נמתי:  
(ג) רש"י ד"ה ה"ג כ"ע ל'ע  
לא בחמין: (ד) ד"ה  
כשאמרו אסור ברחיצה  
גבי תענית: (ה) ד"ה לא  
אשאר קאי אנעילה:  
וגמלאכה ונועלין את  
(ו) הו"ס ד"ה אמר ר"מ כו'  
כגון תשעה צז ואצל אסור  
בין כו' לכ"ל ומצינו אסור  
אפילו צונן נמתי: (ז) ד"ה  
וכן כו' פירוש דקאי אהא  
דקאמרינן דבצונן מותר:  
(ח) בא"ח כלומר אשאר  
ידיו קאי אנעילה  
וגמלאכה אצל לא:

## גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכן מותר  
בצונן וקשי' לר"ח. ק' ל'  
הא דלכיה בין זמירי  
צונן ואפי' מני כל גופו  
אסור א"ו דהקושא  
בהיפוך דמנחם דנעמית  
ג"כ אסור צונן כל גופו  
וקשיא לר"ח ונמ"ס רש"י:

## הגהות הגר"א

[א] גמ' (שאובין ניהו)  
ת"ש"ס (ועמ"ס רבינו צו"ד  
ס' רל ס"ק קסה ו"ש):

## לעני רש"י

אישטורדין.  
[אישטורדין]. המוס.  
קרי"א [קרייד"א]. גי'.

## רבינו גרשום

איפוך אנא. דמצפרא מצלי  
ולאורתא קרו ומפטר.ו.  
במנחת הערב [וכו']  
ואכרעה על ברבי. אלמא  
דבריעת בתרא הוה מצלי.  
אף אגן נמיטניא. אמר  
צבור אינו אסור אלא  
בחמין. דקמני ונועלין את  
המרחצאות. (ב) אבל הייז  
איכבי ליה למיתני. מני  
למיתני סוכרין את הנהרות.  
א"ר שישאר אבא רבא אריד  
בי אבין יחבי קשיא ליה  
מכדי קמני סוכרין ברחיצה.

דרחיצה משום בחמין. למה לי למתני ונועלין את המרחצאות. דמשמע נמי חמין. לאו למימר דבחמין אסור ובצונן מותר. והיינו  
דקאמר אף אגן נמי טנינא כרב חסדא. דבתענית צבור בצונן מותר. נימא מסייע ליה. לאביי, דמשמעין ליה דאמר תענית צבור  
אסור בין בחמין בין בצונן. לכולי עלמא לא. הוי כן תשעה באב (ב) שהוא תענית צבור, ודייקנן דאפילו בחמין אסור. אמר רב  
תנא. מהכא לא חסימין לאביי. דלא נצרכא אה דקמני טובלין כדרכן אלא לחמי טעריא, דמצי למיטביל בהו, והכי קאמר. טובלין  
כדרכן בחמין אבל כ"ע לא, אבל בצונן אפי' לכ"ע שרי. כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת. שלא יהיה טובל עליו  
בח"כ כלל. א"א שבלמא דת"ק אמר כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בצונן בחי"ב אבל כ"ע לא. היינו דקא פליג רב חנינא עליה  
דח"ק דחייבי טבילות אין טובלין בצונן, דכדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת, אלא אי אמרת בצונן שרי לת"ק, והכי  
קמני חייבי טבילות טובלין כדרכן בחמין אבל כ"ע לא, אבל בצונן מותר לכ"ע. וקפליג רב חנינא עליה דח"ק דלא מצי למיטביל  
בחמין, א"א ליכא איבוד טבילה, דהא טביל בצונן אפי' שאינו טובל בחמין, דהא שרי בצונן לכ"ע, אלא לאו לעולם אמר ת"ק  
בצונן טובלין אבל כ"ע לא, ומסייע לאביי. א"ר פפא. לעולם אמר ת"ק טובלין כדרכן בחמין אבל כ"ע אסור, וצונן שרי  
לכ"ע, ודאמר אי"כ טבילה בצונן איכא וליכא איבוד טבילה, ר' חנינא הוה קאי בדוכתא דלא שכיחא צונן, ולעולם מהכא לא  
חסימיה לאביי. כל [שאמרו אסור ברחיצה כו']. בארלו תעניתו. מאי לאו. הא דקמני וכן אתה מוצא באבל, אכולהו, אהאי נמי  
דקמני סיפא דמלתא (בכתי' מסכתא אסור ברחיצה וכו', ורחיצה לא משמע אצל בחמין, אלא בחמין, וקמני וכן אתה מוצא באבל, ודאמר רב  
למאן דאמר כל שהוא משום אבל אסור בין בחמין ובין בצונן. לא אשאר. לרב מרחיצה קאמר וכן אתה מוצא באבל, אבל ברחיצה מוחלקין, דאילו בתענית קמני ברחיצה דמשמע בחמין אבל לא בצונן, ואילו באבל אסור בין בחמין בין בצונן.

(ב) אולי י"ל א"ל אצוי אלא וכו' (ג) לכוונה תמוה דהא גם לר"ח אסור צונן ומאי מיימי מניה ליה לאנני ואולי דרבינו לא היה גודס בדברי ר"ח כגון מ"ב ועדין כ"ע.